

Přílohy

Zásady fonetické transkripce *

Zvukový signál řeči lze sice dnes zachytit v úplnosti, např. diktafonem nebo jinými prostředky, pro potřeby souvislých psaných textů je však nutno užít přepisu, tj. **fonetické transkripce**. Umísťuje se do hranatých závorek [...]: ty signalizují čtenáři, že záznam odráží v mezích možností skutečnou výslovnost. Zde zvolená transkripce využívá principu a speciálních značek transkripčního systému Mezinárodní fonetické asociace (IPA). V přepisu pro přehlednost oddělujeme jednotlivé výrazy, i když výslovnost bývá u slov patřících k jednomu slovnímu přízvuku spojitá.

Pokud je to možné, užíváme pro transkripci běžných písmen: *a, á, e, é, i, í, o, ó, u, ú; b, c, d, d', f, g, h, j, k, l, m, n, ň, p, r, ř, s, š, t, t', v, z, ž*. Ustálenou spěžku *ch* v zápisech buď ponecháváme, nebo zapisujeme řeckým písmenem χ , přepisujeme však cizí grafémy *x, w* nebo *q*. Přepis se samozřejmě odlišuje od pravopisu, neboť při transkripci jsme povinni zaznamenat pouze to, co skutečně vyslovujeme: [stáfka] – stávka, [mňeká] – měkká, [núški] – nůžky.

Písmena stávající abecedy někdy k záznamu zvuku nestačí, a proto je nutno užít **dalších značek**:

η = „zadní n“, hláska vyskytující se ve skupinách *n + k, n + g*: [han η ka] – Hanka; [tan η go] – tango

\check{x} = „neznělé ř“, hláska vznikající spodobou znělosti, je-li v sousedství ř neznělá souhláska; vyslovuje se tak i \check{x} před pauzou: [t \check{x} í] – tři, [ke \check{x}] – keř

? = „ráz“, hlasivková závěrová hláska předcházející v pečlivější výslovnosti samohlásku na počátku slabiky: [s ? uchem] – s uchem

μ = zvuk tvoří druhou, nevokalickou součást dvojhlásky: [lou μ ka] – louka, [au μ tomat] – automat

! = „slabikotvorné l“: [v ! na] – vlna, [nes !] – nesl

r = „slabikotvorné r“: [tr r] – trh, [brat r] – bratr

χ = „znělé ch“, hláska vznikající spodobou znělosti, výslovnosti *ch* před znělou párovou souhláskou: [hro χ dovede] – hroch dovede, [ho χ doplaval prv ! í] – hoch doplaval prv ! í

η = „retozubné m“, vyskytující se ve skupinách *m + v, m + f*: [tran η vaj] – tramvaj

\check{z} = „znělé č“, hláska běžnější v cizích slovech, v českých výslovnost *č* před znělou souhláskou nebo spojitá výslovnost *d(t) + ž*: [d \check{z} es] – džez, [lu \check{z} ba] – lučba, [na \check{z} ivotní] i [nad \check{z} ivotní] – nadživotní

z = „znělé c“, hláska vznikající spodobou *c* k následující znělé souhlásce nebo při spojitě výslovnosti *d(t) + z*: [z z ink] – dzink, [poz z im] i [pod z im] – podzim

Hlavní slovní přízvuk označujeme před přízvuknou slabikou, vedlejší přízvuk označujeme pouze ve víceslovných příkladech; u jednotlivých slov je totiž přízvuk vždy na první slabice. Hranice slabik označujeme v nutných případech spojovníkem: [spo-jov- ! í-kem].

Fonetické proměny řečového tempa, hlasové barvy, výšky hlasu nebo jeho síly nelze běžně reprodukovatelnými způsoby transkribovat. Intonaci zobrazujeme šipkou naznačující průběh zvuku:

↓ = klesavá intonace; ↑ = stoupavá intonace; → = intonace nekoncového úseku.

Srov. rozdíly mezi pravopisem a fonetickou transkripcí:

Pravopis: Kráva i vůl knihy mají, a přece číst neumějí.

Transkripce: [kráva ři 'vůl 'knihi 'mají → řa 'přece 'číst 'nežumnějí ↓]

Od transkripce je nutno odlišovat transliteraci, přepis z jednoho hláskového písma do jiného (z azbuky nebo řeckého písma do české verze latinky apod.).

)* Převzato z Příruční mluvnice češtiny, Praha: Lidové noviny, 2012 a upraveno.